

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja Tuomas Aslak Juuson avauspuheenvuoro Saamelaisten totuus- ja sovintokomission aloitusseminaarissa 8.2.2022

Hyvää päivää kaikille sekä siellä Sajoksessa että etäyhteyden kautta tähän seminaariin osallistujille. Olen Gáijjot Ánte Issáha Duommá tai Tuomas Aslak Juuso, ja tuon tänään tänne seminaariin Saamelaiskäräjien tervehdyksen Saamelaiskäräjien puheenjohtajan ominaisuudessa. Alkuun haluan kiittää totuus- ja sovintokomission jäseniä kutsusta tulla pitämään avauspuheenvuoron tähän tärkeään seminaariin. Lisäksi tässä samassa yhteydessä haluan myös onnitella Anni Kristiina Juusoa valinnastanne komission pääsihteeriksi.

Olen jo useaan otteeseen eri yhteyksissä nostanut esille totuus- ja sovintoprosessin merkitystä ja tärkeyttä Saamen kansalle, ja aloitan puheeni jälleen toistamalla tämän viestin. Nyt käynnistyvän totuus- ja sovintokomission työn merkitys Saamen kansalle on monella tapaa suuri. Katson, että saamelaisten totuus- ja sovintoprosessi itsessään on käynnistynyt Suomen puolella jo silloin, kun vuonna 2017 Saamelaiskäräjien hallitus ja pääministeri Sipilä sopivat prosessin aloittamisesta. Siitä lähtien asia on puhututtanut saamelaisia eri foorumeilla. Saamelaisten odotuksia totuus- ja sovintoprosessia kohtaan on selvitetty ja komission työn käynnistymistä edelsi myös pitkä neuvotteluprosessi Saamelaiskäräjien, Kolttien kyläkokouksen ja valtion edustajien kesken.

Jo nämä komission työn aloittamista valmistelevat vaiheet ovat asettaneet meidät saamelaiset tilanteeseen, jossa olemme joutuneet pohtimaan isoja ja perustavanlaatuisia kysymyksiä. Voimmeko luottaa, että Suomen valtio lähtee prosessiin vilpittömin mielin? Olemmeko valmiita jakamaan omat tarinat, ja monen kohdalla ehkä myös kipeimmät muistomme? Ja muuttuuko mikään, vaikka käymme läpi tämän kansallemme monella tapaa raskaan prosessin? Näitä asioita on pohdittu sekä meillä Saamelaiskäräjillä että Kolttien kyläkokouksessa, mutta myös saamelaiset yksilötasolla ovat käyneet tätä keskustelua. Onkin siis äärimmäisen tärkeää, että meillä kaikilla on jaettu ymmärrys siitä, kuinka merkittävästä ja vaativasta prosessista on kyse.

Henkilökohtaisesti näen, että yksi prosessin onnistumisen keskeisimmistä ja tärkeimmistä elementeistä on luottamus. Luottamuksen rakentaminen ei välttämättä ole helppo tehtävä ja se voi viedä aikaa. Sen lisäksi, että Saamen kansan tulee voida luottaa komissioon, on meidän voitava luottaa myös Suomen valtioon ja päättäjiin. Meidän on voitava luottaa siihen, että tästä prosessista

seuraa muutos kohti parempaa ja myös saamelaisten näkökulmasta oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan luominen puolestaan edellyttää konkreettisia toimia, jotka eivät saa jäädä vain puheen tai sanojen tasolle. Toivon, että komissio onnistuu prosessissa ja erityisesti loppuraportin ja toimenpide-ehdotuksien laatimisessa. Minkä jälkeen valtio lähtee yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa näitä toimenpide-ehdotuksia edistämään.

Esimerkiksi Kanadan totuus- ja sovintokomission työn yhteydessä olen kuullut paljon pohdintaa siitä, oliko prosessi lopulta hyödyllinen ja onnistunut myös alkuperäiskansojen näkökulmasta. Toivon, että Suomen kontekstissa emme joudu tätä keskustelua tulevaisuudessa käymään, vaan voimme yhdessä todeta siitä olleen hyötyä.

Kuten komission toimeksiannoksi totuus- ja sovintokomission mandaatissa on määritelty, ”*prosessin tarkoituksena on tunnistaa ja arvioida historiallista ja nykyistä syrjintää, mukaan lukien valtion sulauttamispolitiikkaa, sekä oikeuksien loukkauksia, selvittää miten nämä vaikuttavat saamelaisiin ja heidän yhteisönsä nykyisessä tilanteessa.*” Saamelaisten historiassa kohtaamien vääryyksien ja syrjinnän tunnistaminen on todella tärkeää sekä meidän saamelaisten että myös suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta. Se on äärimmäisen tärkeää sekä aikoinaan sortoa itse kokeneille henkilöille, mutta myös nuoremmille sukupolville, jotka nykyään kantavan mukanaan usein historiasta periytynyttä taakkasiirtymää.

Usein kuulee sanottavan, että jollei tunne menneisyyttä, ei voi ymmärtää nykyhetkeä eikä rakentaa tulevaisuutta. Uskon, että historian selvittäminen auttaa niin saamelaisia kuin suomalaisiakin ymmärtämään paremmin nykyistä tilannetta. Ja toivon, että tämän jälkeen on helpompaa lähteä rakentamaan myös tulevaisuutta niin kollektiivisella kuin yksilötasollakin.

Toivon, että vanhempien sukupolvien lisäksi tähän prosessiin osallistuvat myös nuoremmat saamelaiset. Esimerkiksi oma sukupolveni kantaa usein ylisukupolvisen trauman lisäksi mukanaan myös nyky-yhteiskunnassa saamelaisiin kohdistuvan syrjinnän aiheuttamaa traumaa. Syrjintää ilmenee yhteiskunnan rakenteissa mutta myös hyvin suoraan esimerkiksi vihapuheen muodossa. Lisäksi jatkuva taistelu oman kulttuurin säilymismahdollisuuksien varmistamiseksi syö saamelaisten voimia ikään katsomatta, ja on omiaan lisäämään myös mielenterveyteen liittyviä ongelmia.

Totuus- ja sovintoprosessi voidaan niin ikään kokea saamelaisten keskuudessa henkistä ja psyykkistä hyvinvointia kuormittavana prosessina. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että totuus- ja sovintoprosessin yhteydessä valmisteltu psykososiaalinen tuki saadaan mahdollisimman nopeasti toimivaksi ja sitä voidaan tarjota kaikissa komission työn vaiheissa sitä tarvitseville saamelaisille.

Olemme Saamelaiskäräjillä painottaneet psykososiaalisen tuen merkitystä prosessissa ja sen rakentaminen saamelaiskulttuurin mukaisesti ja niin, että sitä on tarjolla kaikilla kolmella saamen kielellä ja myös suomeksi, on ollut meillä yksi kynnykskysymys prosessiin lähtemiseksi. Toivottavasti myös tämä osa prosessia saadaan mahdollisimman pian siihen pisteeseen, että siitä aidosti on apua ja tukea prosessissa.

Saamelaiskäräjien puolesta haluan vielä kerran toivottaa onnea komissaareille sekä sihteeristölle tämä historiallisen prosessin läpi viemiseen.

Kiitos.